

Az Ötpacsirta-utca legendája

Hogyan építette ki Európa első gyermekóráhát a magyar gyermekek jótévője, id. Bókay János professzor

Az elmúlt hetekben, október 20-án mult ötven éve, hogy id. Bókay János gyermekgyógyász professzor meghalt. Ha röviden jellemezni akarjuk, hogy ki volt id. Bókay János, akkor azt mondhatjuk, hogy a gyermekgyógyászatot ő emelte Magyarországon tudományos nivóra, a ma is hivatásos magaslatán álló Stefánia-gyermekóráhát neki köszönheti létét és hogy ő volt az, aki megteremtette a gyermekgyógyászatnak mint orvosi szaknak a különállását, amikor megelőzve a nyugati államokat, az ő számára állították fel a világ első gyermekgyógyászati tanszékét Budapesten.

Sokat mondóak ezek a száraz adatok önmagukban is, de hogy egy ember, egy tudós munkásságának értékét a maga valóságában megérthessük, ismernünk kell a kort is, amelyben dolgozott, amint hogy egy-egy történelmi korszakot is csak a korszak nagyjainak egyéniségén keresztül értjük meg.

Id. Bókay János 1822-ben született Iglón és 1884-ben halt meg. E két évszám között a történelmi jelentőségű események egész áradata zajlott le. Id. Bókay János kortársa volt Metternichnek, Széchenyinek, Kossuthnak s tanuja a szabadságharcnak, a Bach-korszaknak, a kiegyezésnek. De talán még a politikai történelemtől is mozgalmassabbak azok a történések, amelyek ebben az időben az orvostudomány területén játszódtak le. Nyugaton megszületik a régi spekulatív gyógyászat romjain az exakt módszerekkel dolgozó, modern orvostudomány és egy lelkes kis csoport ideháza nemcsak nyomom követi az addig el nem képzelt iramban történő új felfedezéseket, de új adalékokkal, saját zsenialitásuk gyümölcseivel is hozzájárulnak a modern orvostudomány megteremtéséhez. Amíg az érdemük és munkájuk nagyobbik és fáradtságosabb része nem ebben merül ki, hanem abban, hogy orvosi kultúrát teremtenek Magyarországon és a magyar orvosi kar kiképzését a nyugati színvonalra emelik, sőt sok tekintetben túl is haladják azt.

Ez a lelkes csoport Balassát vallva veterán, izzó hazaszeretettel munkálkodik út-nyomot egybevetve, hogy a maguk munkaterületén dolgozzanak az ország felvirágoztatásán. *Markusovszky, Semmelweis, id. Bókay János, Hirschler Ignác, Lumniczger Sándor, Korányi Frigyes* alkották a társaság magvát. Alig van olyan orvosi intézményünk ma, amelynek megteremtése, a kezdeményezése ne ettől az időktől folyamán még kiváló nevekké bővülő társaságtól indult volna ki.

Ez tehát a háttér id. Bókay János, a nagy orvos alakjához, aki — mily furcsa véletlen — jogászból lett orvos. Rozsnyói, löcsei, eperjesi középiskolai tanulmányai után ugyanis egy évet *Sárospatakon* töltött a jogi fakultáson. De azután áttért az orvosi szakra. Bécsben és Pesten tanult, mint *Markusovszky*, fiatalkori barátja írja: „tanítással szerezvén meg a szükséges költségeket”. 1847-ben Pesten avatták doktorrá és ekkor lett *Schöpf Merey* Ágost mellett a szegény gyermekóráhát *segédorvosa*. Erre a kis kórházra, amely az *Ötpacsirta-utcában* (a mai *Eszterházy-utca*) 1843-ban tizenkét ágyval kezdte meg a működését, büszke lehet a magyar orvostörténelem, mert mint ifj. *Bókay János* prof. a kórház történetében írja, felállítását előtti a világon csak két gyermekóráhát volt: a *párizsi* és a *szentpétervári*, míg a *bécsi* körülbelül egyidős vele és azt is *magyarszármazású orvos alapította*.

Ebben a kis kórházban működött mint segédorvos id. *Bókay János*, amikor végigszárgult Európán a szabadság szele és nálunk is kitört a szabadságharc. *Markusovszky* nyomatékos kérésére nem hagyta el a mozgalmasság idejében sem a kórházat és betegeit és így történt, hogy mikor főnökének, *Schöpf Merey*nek emigrálnia kellett, ő vette át a kis kórház vezetését.

Az önállósággal járó felelősség megacélozta munkaerőjét, s mindjobban kezd kialakulni egyénisége. Fáradhatatlan szorgalommal vezeti a kórház ügyeit, lelkiismeretes tudományos munkásságot folytat és 1861-ben már mint a kórház *igazgató-főorvosát* az az akkoriban nem minden napos kitüntetés éri, hogy *tudományos munkássága elismeréseként megkapja a magántanári címet*.

Az ötpacsirtautcai szegénygyermekóráhát *Schöpf Merey* Ágostnak köszönhetette létét, aki 1839-ben hívta életre a pesti szegénygyermekóráhát egyeletet és jószívű, megértő emberbarátok támogatásával teremtette meg a kórházat. A szabadságharc után azonban Bókay ügybuzgalma tartotta fenn a sok anyagi nehézségekkel küzdő intézményt. Az idők múlásával egyre jobban látta, hogy a fokozódó igénybevételnek már

nem felelnek meg a szűk keretek az áthelyezés és átmeneti bővítések mellett sem és léte fő céljának tartotta egy új *modern gyermekóráhát megteremtését*. Sikert ért el az *uralkodóház jóindulatát* is megnyernie az ügy érdekében és a társadalom előkelőségei és a pénzarisztokrácia érdeklődését a nemes ügy iránt felkeltenie. Szavának súlya csak növekszik, amikor 1873-ban megkapja a nyilvános *rendes tanári címet*. E kinevezés tényével Magyarország példát mutatott a külföldnek a gyermekgyógyászati szakma megbecsülésével és *Bókay kinevezése után a külföldi egyetemek is egyremásra rendszeresítették a gyermekgyógyászati tanszékét*.

Id. Bókay János fáradozásának gyümölcsei csakhamar mutatkoztak is. Az országos gyűjtés az új modern gyermekóráhát létesítése érdekében megindult és az *első aláíró maga Bókay volt 1000 forinttal*. 1879-ben kezdik meg a kórház építését a *Gólya-utcában* és 1883-ban már meg is kezdi működését. Az orvosi munkabeosztás a *legmodernebb elvek szerint történt*. Minden mellékszakmának meg volt a maga specialitása és id. Bókay munkatársai között oly neveket olvashatunk, mint *Hirschler, Böke, Verebélyi László, Löry, Generich, Ajtai, Scheuthauer, Babes*, stb. Munkatársai közé tartozott fia, ifj. *Bókay János*, aki nagy apja nyomdokain és hagyományaihoz híven vezette tovább és fejlesztette atyja művét. Epp az ő jelentéséből idézhetünk néhány adatot az *Orvosi Hetilap* sárguló hasábjairól a pesti szegény gyermekóráhát 1883. évi működéséről. Az egy év alatt ellátott betegek száma 11.253. Ebből járó beteg 8773, fekvő beteg 786, himlő ellen beoltott 1694. Tekintélyes számok ma is, de különösen, ha az akkori időkkel vesszük tekintetbe. A kórházi kiadások *12.647 forinttra* rúgtak, egy beteg egy napi ápolási költsége *ötven és fél krajcárt* tettek ki.

Budapest városrendezése

Irta: Münnich Aladár

A nagyközönség figyelmébe újabbán örvendően a városrendezési kérdések felé fordul és különböző sajtóorgánumban cikkek jelennek meg a főváros egyik, vagy másik problémájáról.

Rendkívüli fontosságú, hogy a közönség ezekkel a kérdésekkel minél behatóbban foglalkozzék, mert hiszen itt mindnyájunk idejéről, mindnyájunk pénzéről, sőt mindnyájunk életéről van szó. Sajnos, Budapest városrendezése nagyon messze elmaradt a modern tudomány fejlődésétől. Pedig Istenáldotta, gyönyörű fővárosunk igazán megérdemelné, hogy a leghelyesebb irányban fejlesszék.

Ebben a mulasztásban nem lehet illetékes fórumainkat hibáztatni, mert hiszen azok elé csak részletkérdések kerülnek. Nagyszabású reformok csak akkor valósulhatnak meg, ha kialakult, egységes közvélemény kívánja. Jól tudjuk, hogy városunk háztartása manapság nagyobb-szabású létesítményekre nem vehető igénybe, de hiszen ezeknek a kérdéseknek a megoldása szinte anyagi áldozatot sem igényel, mert nem arról van szó, hogy az elhatározások mindjárt valóra is válhassanak, hanem csak arról, hogy a helyes fejlődés alapjait organikus és rendszeresen rakják le.

Egy-egy hibás vezetése, vagy egy-egy hibásan engedélyezett ház felépítése egész vidékeket évszázadokra tönkre tehet, amire példa a régi építkezéseinkből az *Andrássy-út* és *Lánchíd* összeköttetése, vagy a legújabb időkben a *Tabánban* a *Bethlen-udvar* felépítése. A lebontás és kiszájtítás mindig mérhetetlen költségeket okoz, amivel szemben előrelátás és megfelelő tervek elkészítése igazán semmit, vagy jelentéktelen összeget képvisel.

A hibás szabályozások azonban nemcsak anyagi áldozatot, de emberéletben is jelentékeny áldozatot kívánnak. Évente mintegy 2500-ra tehető a budapesti közlekedési balesetek száma, melynek tekintélyes részét a hibás városrendezések okozzák. A közönség csak akkor eszmél fel egy-egy ilyen problémára, mikor a szerencsétlenség — mint legutóbb a *Ferenc József-terem* — már megtörtént. Pedig jogosan megkívánhatjuk, hogy a kellő előrelátás érvényesüljön közlekedési utaink és hálózatunk fejlődésénél, mikor

Ha egy tudós méreteit tárgyilagosan akarjuk megítélni, akkor azt is tudnunk kell, hogy a külföld mit tart róla. Id. *Bókay János* külföldi életrajzírója a *Stefánia-gyermekóráhát mintaszerűen berendezettnek* nevezi. A német gyermekgyógyászati folyóiratok vezető helyen közölték nagyszámú értekezéseit, amelyeknek felsorolása túllépne e cikk kereteit, csupán azt említem fel, hogy *Gerhardt* nagy német gyermekgyógyászati kézikönyvének több fejezete id. Bókay tollából való, ami annyit jelent, hogy a külföldön is elsőrendű szak tekintély hírében állott. *Még életének utolsó cseztendejében is fáradhatatlanul dolgozott*, amiről 1884-ben megjelent *három német nyelvű közleménye* tanuskodik.

Markusovszky szerint halálát a *Stefánia-gyermekóráhát avatásakor szerzett sérülése okozta*, a *Wernich-Hirsch* „Biographisches Lexikon der hervorragenden Ärzte” adatai szerint *vesebaj* vitte sírba.

Amilyen nagytekintélyű volt mint tudós professzor és amilyen kivételes társadalmi pozícióban bízott magának törhetetlen munkabíráásával és dolgozni tudásával, hiszen királyi tanácsos, a III. oszt. vaskoronarend lovagja, az orvosegyesület elnöke, a magyar orvosi könyvkiadótársaság elnöke, az országos közegészségügyi tanács tagja volt, — olyan egyszerű polgár volt, mint ember. Hivatásán kívül *csak családjának élt*. *Lojalis kolléga* volt és a polgári kör kielégítette. Egy-egy kirándulás a *Kárpátokba, szülőföldje tájára*, volt legnagyobb öröme.

Életrajzát, amely annyira mutatja, hogy a régi nagy karrierek életútja is rögs volt és sok küzdelemmel járt, legméltóbban *Markusovszky* szavaival fejezhetjük be, amelyek a közelmúlt e nagy tudósának híjjel jellemezését adják: „Ha nemes tettekben gazdag élet a legfőbb jó, akkor *Bókay a földi javak legnagyobbikát elérte és tisztelettel hajolhatunk meg azon férfiú emléke előtt, ki szorgalma, kitartása s hivatásának lelkiismeretes teljesítése által, vagyoni, protekció és összeköttetések nélkül, saját erejével az orvosi rend vezérférfiai sorába felemelkedett, életközlemben elveit soha meg nem tagadta s szíve és jelleme tisztaságát mindvégig megőrizte.”*

K. D. dr.

Uj divat női fehérneműben

A valódi „Habselyem” szoknyakombiné egyszerű himzése dacára elragadóan néz ki és ujszerű szabása folytán nagyon tetszetős

Kérjük, tekintse meg a „Habselyem” női fehérneműt nálunk, mert kombiné kívüli az új modellek egész sorát mutathatjuk be Önnek

A fenti matt „Habselyem”-kombiné ára P 8.80

Dorin
ÁRUHÁZ

az óriási erejű akciót megfelelő helyes mederbe irányítani és vezetni. Elavult városbálozási terveink és építési szabályzataink ezen a téren nemcsak azt eredményezték, hogy a fővárosi település rendszertelenül szétszóródott és irtózatossá közműkötségeket zúdított az adófizetők nyakába, hanem azt is, hogy éppen a legértékesebb kispolgári elemet, mely minden társadalomnak alapja, kiköltözésre szorították.

A főváros az elmúlt tíz évben 150.000 lakost vesztett, mert ennyi azoknak száma, akik a külvárosi jobb és rosszabb telepekre kiköltöztek. Ha lett volna céltudatos telepítési politika, majdnem 15 százalékkal lehetne ma nagyobb Budapest lakossága és ezek higiénikus, modern, céltudatos telepeken elhelyezve, résztvennének a főváros közmű- és adóterheinek viselésében. Míg így a megszereltenebb és legbalkánibb telepeken szétszóródva, higiéniai és esztétikai szempontból többnyire lehetetlen helyeken silylődnék és idejük tekintélyes részét nemzetgazdasági szempontból károsan, közlekedésre fecsérlik.

Fel kell végül ismernie városunk vezető köreinek azt a szörnyű veszteséget, melyet az eddig való tervszerűtlenség idézett elő és jól átgondolt városrendezői és telepítési politikával kell megakadályozni a lakosság további kiözönlését. Természetes, hogy ehhez a telepítő politikához megfelelő közlekedési és adópolitika is kell.

A harmadik csoportja a tennivalóknak pedig a városi építkezések helyes irányítása. Ez ismét összefügg közlekedési hálózatunk kialakításával és egyáltalában városrendezési terveink modern alapokra való fektetésével. Amíg ugyanis a telkek — még pedig a legújabb időben megnyitott területeken levők is — hibás formájúak, addig a nyugateurópai városok új részeihez hasonló modern és kifogástalan építkezések létesítése lehetetlen. De különösen lehetlenné teszi ezeket teljesen elavult ócska építési szabályzatunk, mely minden toldozgatás dacára is 40—50 évvel maradt el a fejlődéstől.

Egy német könyv azt mondja, hogy a város nem egyéb, mint tetet öltött építési szabályzat.

Az elavult előírásokat betartani nem lehet s tág tere van az alkudozásoknak, kivételeknek, egyéni elbírásoknak. Míg egy építkezés a megkezdés stádiumába jut, nemcsak a fővárosi bonyolult utakon és azután a Közmunka Tarácson, hanem még a pénzügyminisztériumon is át kell bukálnia az ügydarabnak, melynek sorsa ezek szerint teljesen bizonytalan.

Mindezekben a kérdésekben csak úgy lehet segíteni, hogy ha a Budapestet szerető nagyközönség egységesen kívánja egy átfogó városfejlesztési munka elvégzését. Ugy, mint ahogy Mussolini két év alatt létrehozta Róma helyes és logikus fejlődésének alapjait.